

Motion till riksdagen 2018/19:2726

av **Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD)**

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	4
Tabeller.....	7
Den kristdemokratiska förvaltarskapsprincipen	8
Politiskt ansvar för miljön och klimatet	9
Öka möjligheterna för lokal miljöpolitik.....	10
En ansvarsfull offentlig upphandling.....	10
Fortsatt skatteväxling.....	10
Slopad skattenedsättning i gruvindustriell verksamhet	11
Skatt på plastkassar.....	11
Inför en skatt på förbränning av osorterade sopor	11
Klimatpolitiken.....	12
En global utmaning.....	12
Den gröna klimatfonden	13
Ett utvecklat system för handel med utsläppsrätter	13
En ansvarsfull offentlig upphandling.....	13
Förbud mot utvinning av skiffergas.....	13
Omställning av fordonsflottan	14
Bonus–malus för personbilar	14
Ändrade regler för förmånsbeskattning av bilar	14
Giftfri vardag.....	14
Vässa miljögarantin	14
Särskild hänsyn till barnen.....	15
Nanomaterial.....	15

Förbjud alla bisfenoler	16
PFAS	16
Standardisera allergimärkningen	16
Utred producentansvar för läkemedel	17
Rädda Östersjön	18
Stoppa övergödningen	18
Aktiv syresättning av havsbotten	19
Förbud mot mikroplaster	19
Levande hav	19
Samarbete mellan kuststaterna	19
Förbjud oljeborrning	20
Förebygg och bestraffa oljeutsläpp	20
Skydd för den biologiska mångfalden	20
Bekämpa skarven genom ökad jakt	20
Åtgärder mot vrak	21
Bottentrålning	21
Återvinning av avfall och förpackningar	21
Vattnets kretslopp	22
Fördämningar i vattendrag	22
Effektivare reningsverk	23
Låt viten tillfalla kommunen	24
Öka möjligheterna till godkända enskilda avlopp	24
Föreläggande att åtgärda enskilda avlopp i samlad bebyggelse	24
Skydd mot tvångsinlösen av godkända avlopp	24
Kommunen ska inte tvingas ta över va-ansvaret	25
Samverkan mellan fastighetsägarna som alternativ på landsbygden	25
Kraven på kemisk rening	25
Fastighetsägare med begränsad ekonomi	26
Kvalitetskrav på enskilda avlopp	26
Nej till avloppsskatt	26
Utveckling inom va-sektorn	26
Reformerat strandskydd	27
Gruvdriftens miljöpåverkan	29
Hårdare tag mot miljöbrott	30
Anslagsförändringar	30
Klimatklivet	31
Ladda-hemma-stöd	31
Investeringsstöd för gröna städer	31

Elcykelpremie	31
Industriklivet.....	32
Anslagsförändringar	32

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2019 inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård enligt förslaget i tabell 1 i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av långsiktiga förutsättningar som stimulerar investeringar i gröna företag i utvecklingsfaser och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen så att rådigheten över fler styrmedel kan läggas på kommunal nivå och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ansvarsfull offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska fortsätta att driva på för att EU ska vara ett klimatpolitiskt föredöme, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utfasning av subventioner av fossila bränslen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud ska införas mot utvinning av skiffergas i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla ett gemensamt system för bonus–malus inom EU med miljöklasserna A–G och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs en revidering av artikel 114 så att det framgår att en högre miljöambition i sig ska vara tillräckligt för att införa eller behålla strängare miljöregler i ett EU-land och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en offentlig aktör som bedriver verksamhet för barn och gör en upphandling ska ha rätt att själv ange vilka miljö- och hälsokrav som ska gälla såvida motparten inte kan bevisa att kraven är obefogade, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nanomaterial och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud mot alla typer av bisfenoler och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud bör införas mot alla PFAS-ämnen, förutom de ämnen där det kan visas att ämnets miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att standardisera allergimärkningen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör låta utreda producentansvaret för läkemedel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter och hygienprodukter och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av samarbete mellan Östersjöns kuststater och tillkännager detta för regeringen.

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett system för överlåtelsebara utsläppsrätter för kväve och fosfor bör prövas i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska inleda storskalig syresättning av syrefattiga bottnar i Östersjön, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud mot oljeborrning ska införas i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja bötesbeloppen för oljeutsläpp i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att höja beredskapen för potentiella katastrofer i Östersjöområdet och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en bestämmelse bör införas om att all olja som transporteras till havs ska märkas med DNA så att det går att spåra från vilket fartyg ett oljeutsläpp skett och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla hamnar i Östersjön och Västerhavet bör ha mottagningsanordningar för barlastvatten och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska den svenska skarvpopulationen genom ökad jakt och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra ansvaret för läckande vrak och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bottentrålning och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om återvinning av avfall och förpackningar och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avloppsreningsverk ska utrustas med avancerade reningsmetoder som klarar av att reducera läkemedelsrester och andra föroreningar som inte reningsverken är kapabla till i nuvarande processer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de viten som åläggs för brister i enskilda avlopp ska tillfalla kommunen i stället för staten och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att enskilda avlopp i samlad bebyggelse ska kunna föreläggas att uppgraderas så att de uppfyller miljö- och hälsokraven, utan att detta medför en skyldighet för kommunen att ordna kommunalt va i bebyggelsen i fråga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav i normalfallet inte ska påtvingas ett kommunalt avlopp och att om detta ändå sker bör den ersättning som den enskilde får för att lösa in sitt enskilda avlopp beräknas utifrån en avskrivningstid på 20 år i stället för som i dag på 10 år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den enskilde som redan har ett fungerande avlopp inte ska behöva betala anslutningsavgift till

- kommunen förrän avloppet verkligen har kopplats upp mot nätet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner inte ska vara tvingade att ta över va-ansvaret i samlad bebyggelse och tillkännager detta för regeringen.
  35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samverkan mellan fastighetsägare som alternativ på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.
  36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kraven på kemisk rening i enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.
  37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om subventionering av statliga lånegarantier till fastighetsägare med begränsad ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
  38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om funktionskontroll av enskilda avlopp 12–24 månader efter installation och tillkännager detta för regeringen.
  39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en avloppsskatt inte ska införas och tillkännager detta för regeringen.
  40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett kraftfullt forsknings- och innovationsarbete inom va-sektorn och tillkännager detta för regeringen.
  41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att huvudregeln ska vara att i glest befolkade områden är byggande tillåtet förutom i områden som pekas ut som skyddsvärda och tillkännager detta för regeringen.
  42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att strandskydd som regel bör sträcka sig 50 meter från stranden om det inte finns särskilda skäl att ha en längre gräns och tillkännager detta för regeringen.
  43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda markägare ska ges tillfälle att yttra sig innan beslut om utökat strandskydd fattas och tillkännager detta för regeringen.
  44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka flexibiliteten i LIS-regelverket och tillkännager detta för regeringen.
  45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en- och tvåbostadshus ska kunna uppföras i LIS-områden även utan närhet till befintlig bebyggelse och tillkännager detta för regeringen.
  46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mineralersättnings koppling till frågor om finansiering av mark- och vattensaneringsåtgärder efter gruvbrytning och tillkännager detta för regeringen.
  47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta krav på återställning efter prospektering och tillkännager detta för regeringen.
  48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta straff för allvarigare miljöbrott och tillkännager detta för regeringen.
  49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ökade resurser till utredning och lagföring av miljöbrott och tillkännager detta för regeringen.

Tabeller

Tabell 1 Kristdemokraternas förslag till anslag för 2019 uttryckt som differens gentemot regeringens förslag

Anslagsförslag 2019 för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
1:1 Naturvårdsverket	625 452	-109 000
1:2 Miljöövervakning m.m.	410 214	-55 000
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 247 535	-200 000
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	956 118	-173 000
1:5 Miljöforskning	78 825	
1:6 Kemikalieinspektionen	276 973	
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	288 131	
1:8 Klimatbonus	1 240 000	
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	248 115	
1:10 Klimatanpassning	171 750	
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	949 565	-99 000
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	255 000	-50 000
1:13 Internationellt miljösamarbete	45 900	-25 000
1:14 Skydd av värdefull natur	1 418 000	-740 000
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	246 654	-12 000
1:16 Klimatinvesteringar	1 590 000	-990 000
1:17 Elbusspremie	100 000	
1:18 Investeringsstöd för gröna städer	100 000	-50 000
1:19 Elfordonspremie	350 000	-350 000
1:20 Industriklivet	300 000	-280 000
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	96 608	
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	841 408	+103 000
<i>Nya anslag</i>		
Arbete för Östersjön		+100 000
Summa	11 836 248	-2 930 000

Tabell 2 Kristdemokraternas förslag till anslag för 2019 till 2021 uttryckt som differens gentemot regeringens förslag

Miljoner kronor

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	2019	2020	2021
Naturvårdsverket	-109	-109	-109
Miljöövervakning m.m.	-55	-55	-55
Åtgärder för värdefull natur	-200	-200	
Sanering och återställning av förorenade områden	-173	-148	-128
Åtgärder för havs- och vattenmiljö	-99	-64	-20
Insatser för internationella klimatinvesteringar	-50		

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	2019	2020	2021
Internationellt miljösamarbete	-25	-25	-25
Skydd av värdefull natur	-740	-740	-740
Havs- och vattenmyndigheten	-12	-12	-12
Klimatinvesteringar	-990	-390	-500
Investeringsstöd för gröna städer	-50	-50	-50
Elfordonspremie	-350	-350	
Industriklivet	-280	-280	-280
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande			
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	+103	+115	+115
<i>Nya anslag</i>			
Arbete för Östersjön	+100	+150	+200
Summa	-2 930	-2 158	-1 604

Den kristdemokratiska förvaltarskapsprincipen

Kristdemokraternas miljöpolitik grundar sig på förvaltarskapsprincipen. Människan har ett ansvar att förvalta de ändliga resurserna och naturvärdena. Vi som lever nu ska överlämna en jord som nästa generation kan ha som hem. Politiken ska därför, grundad på försiktighetsprincipen, utformas så att både det offentliga, våra företag, civilsamhället och enskilda ges förutsättningar att göra rätt, dvs. styra mot ett gott förvaltarskap och en hållbar utveckling.

Miljöpolitiken är inte enbart en nationell angelägenhet då miljöproblemen inte stannar vid nationsgränserna. Det är därför ett måste att miljöfrågorna hanteras internationellt. Många problem kan lösas på EU-nivå medan andra frågor kräver globala beslut.

Kring de internationella klimatfrågorna råder i nuläget en stor blocköverskridande enighet i Sverige. Efter klimatmötet i Paris i slutet av 2016 har världens länder enats om att försöka hejda den globala uppvärmningen till max 2 grader, helst max 1,5 grader. Däremot behövs ytterligare åtgärder för att uppnå detta.

Den offentliga sektorn har en viktig roll som föregångare och pådrivare inom miljöarbetet. Inte minst i kommuner och regioner/landsting pågår på många håll ett offensivt utvecklingsarbete, dock ofta med en otålighet över hinder i vägen för att kunna göra ännu mer. Utfasning av fossila bränslen och kemikalier, hållbar stadsplanering, utbyggd kollektivtrafik och naturvård är några nyckelområden där mycket har gjorts. Samtidigt kan mycket mer göras. Inom exempelvis offentlig upphandling finns stor potential för att gå före och påverka genom tuffare miljökrav och samtidigt utforma kriterierna så att mindre, lokala företag kan delta i upphandlingen.

Kristdemokraternas förhållningssätt till miljön sammanfattas i det vi kallar förvaltarskapsprincipen. Med detta menas att människan är förvaltare av – och inte herre över – skapelsen. Det ger oss människor ett speciellt ansvar. Vi ska agera med en långsiktig helhetssyn med respekt för vår samtida omgivning och kommande generationer. Förvaltarskapsprincipen sträcker sig över alla aspekter av hållbar

utveckling: ekologisk, ekonomisk och social. Därför utformas den kristdemokratiska miljöpolitiken på ett sätt som harmonierar med ökad tillväxt och fler jobb.

Ansvar, som är grundbulten i förvaltarskapsprincipen, är både personligt och gemensamt. Människan är en rationell varelse ansvarig för sina handlingar. Hon kan själv göra medvetna val för att ta tillvara både sina egna och andras yttre resurser. Det går inte att vältra över ansvaret på andra personer, eller på samhället i stort, när det gäller att ändra livsstil. Strävan att använda energi mer effektivt och minska koldioxidutsläppen är ett personligt ansvar och en nödvändighet för mänsklighetens långsiktiga överlevnad.

Samtidigt räcker det inte med bara individuella beslut. Det behövs övergripande ramar och förutsättningar som möjliggör och uppmuntrar en långsiktigt hållbar livsstil. Olika styrmedel, såväl informativa och regulativa som ekonomiska, kompletterar varandra och kan användas var för sig eller tillsammans, beroende på verksamhetsområde. Lagstiftning med förbud och gränsvärden, en skattepolitik som värnar klimatet samt klimatvänlig offentlig upphandling är exempel på strategiska instrument som måste användas på ett ändamålsenligt sätt.

Politiskt ansvar för miljön och klimatet

Att ställa om vår livsstil för att minska utsläppen kan ha stor påverkan på enskildas och familjers vardagsliv. På miljöområdet krävs aktivt engagemang av oss alla. Det är politikens uppgift att få till stånd lösningar och en fungerande infrastruktur för exempelvis en effektiv materialåtervinning, men i slutänden avgörs framgången i ett sådant system av människors vilja och motivation att medverka. Därför krävs att de beslut som fattas är väl underbyggda av forskning och att sambanden på ett trovärdigt sätt kan förklaras för dem som berörs.

I miljö- och klimatpolitiken är det angeläget med en bred politisk samsyn om de övergripande miljöpolitiska målen som håller över tid. Självklart behöver de politiska målen och ambitionerna vässas i takt med att forskningen gör framsteg och samhällsutmaningarna växlar. Men för en hållbar miljö- och klimatpolitik behövs en slags grundläggande långsiktig riktning, som inte riskerar att förändras dramatiskt vid varje riksdagsval. Detta behövs inte minst för att säkra investeringar som gynnar en klimatvänlig utveckling. Stora och små företag måste våga göra även dyra – men långsiktigt lönsamma och för miljön nödvändiga – investeringar i den egna verksamheten. Det kan handla om exempelvis energieffektivisering eller andra miljöanpassningar. För att detta ska ske behöver det finnas ett relativt stort mått av förutsägbarhet att bygga kalkylerna på. Miljöskatter och andra regler bör utformas på ett så teknik neutralt sätt som möjligt, eftersom utvecklingen hela tiden går framåt och det är svårt att idag förutspå vilken energiteknik, byggnadsteknik eller vilka drivmedel som är aktuella om fem eller tio år.

Kristdemokraterna välkomnar bildandet av en statlig fond som tillsammans med privat kapital kan investera i svenska innovativa företag med tillväxtpotential inom exempelvis grön teknik eller energibranscherna. Marknaden är en effektiv motor för förändring och det behövs förutsättningar som stimulerar det privata riskkapitalet att våga investera i gröna företag i utvecklingsfaser. För detta är långsiktiga spelregler en förutsättning.

Öka möjligheterna för lokal miljöpolitik

Miljöutmaningarna ser väldigt olika ut lokalt och regionalt. När man på vissa håll kämpar med höga utsläpp i luften från tät trafik och trängsel på gatorna, kan markutsläpp från gammal industrimark eller alltför många enskilda avlopp i dåligt skick vara de största problemen någon annanstans. Att Sverige har en varierad natur och växlande karaktär i olika landsändar är en rikedom att ta tillvara. Det innebär också att en enskild miljöpolitisk reform sällan slår lika väl ut överallt i vårt land.

Den kristdemokratiska subsidiaritetsprincipen bör tillämpas även på det miljöpolitiska området, och ansvaret för fler åtgärder fördelas på ett ändamålsenligt sätt. Sveriges kommuner har olika förutsättningar och det är viktigt att statliga initiativ, styrmedel och skatter inte missgynnar någon del av landet. Ett sätt att undvika detta kan vara att ge rådgivningen över fler styrmedel till kommunal nivå och på så sätt möjliggöra för kommuner att själva genomföra åtgärder som bäst passar deras geografiska förutsättningar. Det skulle möjliggöra för fler kommuner att på ett bättre sätt möta de utmaningar som just de står inför. Det kan till exempel röra trafikpolitiska bestämmelser såsom möjligheten att besluta om hur man i kommunen disponerar intäkter från trängselavgifter i de fall kommunen själv är väghållare. En segdragen fråga är att kommuner idag inte har rätt att reservera p-platser enbart för miljöbilar eller ge dessa nedsatt parkeringsavgift. Kommuner bör även ges möjligheten att inom vissa ramar införa särskilda miljözoner där luften är som sämst. Utformningen av miljözoner kan ske på olika sätt och måste anpassas lokalt. När det gäller tunga fordon bör miljözonskriterierna vara standardiserade inom EU.

Kommuner och regioner bör ges stor frihet för att kunna erbjuda nya tjänster eller organisatoriska lösningar för att påskynda omställningsarbetet. Lagstiftningen bör ses över och hinder tas bort för att möjliggöra detta.

En ansvarsfull offentlig upphandling

Den offentliga sektorn har en stor möjlighet att påverka utsläppen av koldioxid och miljögifter via upphandlingen av såväl tjänster som varor, inte minst av livsmedel. Genom en offentlig upphandling som drivs av värden om hållbarhet och bygger på en grundlig livscykelanalys gynnas såväl klimatet som produktkvaliteten. I den offentliga upphandlingen bör hänsyn tas till faktorer som miljö- och klimatpåverkan. Det bör också beaktas att kortare transporter minskar den negativa miljöpåverkan. Därför bör kriterierna i möjligaste mån utformas så att lokala företag kan delta i upphandlingen.

Fortsatt skatteväxling

Kristdemokraterna har länge drivit på för en grön skatteväxling och lagt flera skarpa förslag. Detta vill vi fortsätta med. Generellt vill vi sänka skatten på arbete och pensioner och höja skatten på miljöförstörande verksamhet.

Slopad skattenedsättning i gruvindustriell verksamhet

OECD har riktat kritik mot de svenska reglerna som innebär att vissa delar av industrin antingen är undantagen från energi- och koldioxidskatterna eller är berättigad till ned-

sättningar i dessa skatter. Förra året minskades nedsättningarna i koldioxidskatten för diesel i gruvindustriell verksamhet och vi föreslår att dessa nedsättningar i nästa steg helt slopas. För ytterligare klimateffekt föreslår vi också att energiskattebefrielsen för denna verksamhet tas bort. Denna skatt väntas ge staten cirka 400 miljoner kronor per år.

Skatt på plastkassar

Plast bryts ner mycket långsamt i naturen. Därför ökar successivt halterna av så kallade mikroplaster i sjöar och hav. Mikroplaster kan vara ett dödligt hot mot fiskar, som får i sig de små plastpartiklarna. Eftersom de inte bryts ner i djuren, ansamlas mikroplasterna allt högre upp i näringskedjan. En konsekvens är att en del av plasten slutligen hamnar i människornas kroppar. Plast – inte minst från plastkassar som vi bär hem våra varor i – utgör ett påtagligt nedskräpningsproblem. Plast är ett sällsynt slitstarkt och slagttåligt material – perfekt för produkter som behöver tåla mycket och hålla länge. Vi behöver dock minska det onödiga användandet av plast i engångsprodukter, till exempel plastpåsar, då det idag finns bättre och mer miljövänliga alternativ. Enligt ett EU-direktiv från 2015 ska alla medlemsstater reducera förbrukningen av tunna plastbärkassar¹.

Kristdemokraterna föreslår att en skatt på plastkassar införs, som ska uppgå till 1 kr/st. Idag betalar konsumenterna 1,50 till 2 kronor styck för de vanliga plastbärkassarna. En minskning av försäljningen av plastbärkassar kan då väntas, vilket skapar miljönytta. Samtidigt kan statens intäkter öka med uppskattningsvis 800 miljoner kronor.

Från och med 1 juni 2017 är handeln, enligt en ny förordning², tvungen att informera kunderna om plastkassars miljöpåverkan. Samma krav finns också i en EU-förordning. En utvärdering av effekterna av denna bestämmelse föreligger inte i nuläget. Sedan 2017 har klädkedjorna börjat ta betalt (1–3 kronor) för sina plastpåsar. Enligt mediauppgifter³ har denna förändring inneburit att endast 30 procent av kunderna valt att köpa en plastpåse. Dessa uppgifter indikerar att ekonomiska incitament har stor betydelse för kundernas beslut om huruvida de behöver plastpåsar eller ej.

Inför en skatt på förbränning av osorterade sopor

Den höga materialåtervinningsgraden av avfall i Sverige är naturligtvis positiv och vi vill verka för att den ska öka ytterligare. Under senare år har dock importen av sopor för förbränning i Sverige ökat markant. Det har vissa positiva effekter i form av stärkt energiförsörjning här och minskade deponimängder i länder med sämre möjligheter till effektiv förbränning i kraftvärmeverk. Men i avfallshierarkin är energiåtervinning, det vill säga förbränning av sopor, den näst sämsta lösningen ur klimatsynpunkt. Vi vill därför införa en skatt på förbränning av osorterade sopor med 100 kronor per ton för att öka materialåtervinningen och minska utsläppen av miljöfarliga ämnen och koldioxid. En sådan skatt beräknas stärka statens budget med 800 miljoner kronor årligen.

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/720 om ändring av direktiv 94/62/EG.

² SFS 2016:1041.

³ SvD 5 juli 2017.

Klimatpolitiken

En global utmaning

Klimatutmaningen är i högsta grad global, och utöver ansvarsfulla nationella åtaganden för minskade utsläpp krävs gemensamma kraftanstängningar internationellt. Genom att visa att det går att kombinera låga utsläpp med god ekonomisk utveckling kan Sverige bidra till att slå hål på den internationellt sett alltför förhärskande myten om motsatsen.

Klimatförändringarna är vår tids största utmaning och kräver såväl regionala, nationella som globala lösningar. Beroendet av fossila bränslen är både en belastning på miljön och en säkerhetspolitisk risk. Det europeiska beroendet av rysk gas bidrar till utsläpp av koldioxid och instabilitet. Flera EU-länder har inte ställt om från kolberoende medan andra ökat sitt beroende av fossila källor genom att stänga ner kärnkraft eller investera för lite i förnybara källor. Sverige ska fortsätta driva på för att EU ska vara ett klimat- och miljöpolitiskt föredöme globalt.

Sverige har idag mycket låga koldioxidutsläpp från energiförbrukning, det vill säga de utsläpp som kommer från el- och värmeanvändning i industri och hushåll. Detta beror på att en så stor del av den svenska industrins elförsörjning kommer från kärnkraft och vattenkraft. I transportsektorn har utsläppen från vägtrafiken minskat med tio procent sedan 1990. Det kvarstår dock utmaningar med att kraftigt minska utsläppen av koldioxid, partiklar och andra miljögifter. Därför krävs politiska initiativ för att minska utsläppen från trafiken.

I glesbygden och på landet är det ofta svårt att få vardagen att gå ihop utan bil, men de som bor i städerna kan ofta minska sitt bilresande relativt enkelt. Även med klimatneutrala bränslen innebär bilåkande en relativt ineffektiv användning av energi, oavsett energins ursprung. En effektiv samhällsplanering har förstås stor betydelse, som till exempel en smart kollektivtrafik och incitament för mer gång- och cykeltrafik men också utveckling av ny teknik och bredbandskapacitet som möjliggör arbete på distans i större utsträckning. Cykling har stor utvecklingspotential med goda miljö- och klimateffekter såväl som hälsoeffekter. Cykeln måste på ett tydligare sätt ses som ett eget trafikslag och prioriteras högre i stadsplanering och infrastrukturinvesteringar. Det har visat sig att när så sker så ökar också cyklingen markant.

Utsläppen från tunga och lätta lastbilar har minskat de senaste åren, tack vare ökad användning av biobränsle. Det är en välkommen utveckling, då den tunga vägtrafiken är en stor källa till koldioxidutsläpp. En ytterligare ökad andel förnybara drivmedel är önskvärd och därför vill vi stimulera investeringar i produktion och distribution av sådana drivmedel. För att investeringarna ska komma till stånd behövs långsiktiga spelregler på marknaden, vilket förutsätter att de styrmedel som används är i harmoni med EU:s regelverk. Vi förordar därför ett system med kvotplikt för drivmedel till tunga fordon. Kvotplikten innebär att varje distributör av tunga fordonsbränslen måste se till att en viss andel av de bränslen de säljer är förnybara. Det framgångsrika systemet med elcertifikat kan fungera som förebild. Samtidigt ska drivmedlen uppfylla högt ställda krav på annan miljö- och hälsopåverkan. Den offentliga sektorn har en viktig roll som normerande för åkeribranschen och bussbranschen. Vid upphandlingar ska det anges vilken miljöprestanda som ska uppnås, snarare än vilken typ av fordon eller bränsle som ska användas. Uppföljningen av kraven behöver också förbättras.

Den gröna klimatfonden

Vi har ett moraliskt ansvar att hjälpa och stötta de fattiga länderna på sin väg mot en hållbar utveckling. Det är positivt att regeringen fortsätter att bygga på stödet som alliansregeringen initierade för den gröna klimatfonden (GCF). Den gröna klimatfonden startades för att hjälpa utvecklingsländer att utvecklas på ett hållbart sätt. Av fondens medel ska 50 procent användas för anpassningsåtgärder och 50 procent till åtgärder för utsläppsminskning. Minst 50 procent av andelen som går till anpassningsåtgärder ska gå till små östater, de minst utvecklade länderna och Afrika och resten till övriga utvecklingsländer. Det krävs att de rikare länderna prioriterar att sätta in medel till fonden för att utvecklingsländerna skall kunna bidra till de gemensamt överenskomna klimatmålen.

Ett utvecklat system för handel med utsläppsrätter

Koldioxidskatt på fossila bränslen och ett utvecklat utsläppshandelssystem inom EU är effektiva styrmedel för minskade utsläpp och ett bättre klimat. EU:s mål för minskade utsläpp och energieffektivisering spelar en central roll i arbetet mot miljöförstöring och klimatförändring. Kristdemokraterna har länge varit pådrivande för att utveckla handeln inom EU med utsläppsrätter (ETS) som är ett kostnadseffektivt verktyg för att nå klimatmål. Systemet omfattar idag industrisektorn och energiproduktion, som tillsammans står för omkring 45 procent av utsläppen inom EU. Vi anser att handelssystemet med utsläppsrätter successivt bör utvidgas till att omfatta även övriga transportsektorn samt andra samhällssektorer med stora utsläpp som ännu inte deltar i systemet, exempelvis hushåll, jordbruk och icke-industriellt näringsliv.

En ansvarsfull offentlig upphandling

Den offentliga sektorn har en stor möjlighet att påverka utsläppen av koldioxid och miljögifter via upphandlingen av såväl tjänster som varor, inte minst av livsmedel. Genom en offentlig upphandling som drivs av värden om hållbarhet och bygger på en grundlig livscykelanalys gynnas såväl klimatet som produktkvaliteten. I den offentliga upphandlingen bör hänsyn tas till faktorer som miljö- och klimatpåverkan.

Förbud mot utvinning av skiffergas

Utvinning av skiffergas innebär stora miljörisiker och bidrar till klimatförändringen. Kristdemokraterna föreslår att utvinning av skiffergas ska vara förbjudet i Sverige. I dagsläget förekommer ingen utvinning av skiffergas i Sverige.

Miljöriskerna vid utvinningen av skiffergas är stora och de kemikalier som används är mycket giftiga även i små mängder. För kringboende och allmänhet kan konsekvenserna bli förödande. Vissa länder, exempelvis Frankrike och Bulgarien har beslutat att helt skrinlägga alla planer på utvinning av skiffergas.

Utvinningen av skiffergas i USA har påverkat den globala prisbilden på fossil energi. Inflödet av naturgas på en marknad som tidigare haft höga priser på både olja och naturgas har inneburit ett prisfall för fossil energi. Detta försämrar möjligheterna för förnybar och klimatneutral energi. Skiffergasen är därmed ett stickspår som cementerar fossila strukturer.

Omställning av fordonsflottan

Bonus–malus för personbilar

Kristdemokraterna har varit positiva till att införa ett så kallat bonus–malus-system där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid får en bonus vid inköpstillfället medan fordon med höga utsläpp av koldioxid får högre skatt. Ett sådant system är nu infört men det bör vidareutvecklas. För att skapa enkelhet för den enskilde bilköparen förordar vi ett system med tydliga miljöklasser A–G, där A–C ger olika nivåer av bonus och E–G olika nivåer av avgifter. Ett sådant system kan enkelt modifieras till att också ta hänsyn till utsläpp av avgaser och partiklar.

Kristdemokraterna anser därför att Sveriges regering ska verka för en modell med miljöklasser A–G enligt ovan i samband med att ett gemensamt system för bonus–malus förhandlas och införs inom EU, lämpligtvis från och med år 2021.

Ändrade regler för förmånsbeskattning av bilar

Idag är förmånsvärdet för miljöbilar nedsatt i reglerna för förmånsbeskattning. I stället föreslår vi att det nedsatta förmånsvärdet för miljöbilar avskaffas samtidigt som förmånsvärdet höjs för bilar som inte är miljöbilar. Förmånsvärdet för sådana bilar höjs med 20 procent eller maximalt 16 000 kronor.

Giftfri vardag

Vässa miljögarantin

Kristdemokraterna vill att EU:s regelverk ska ge enskilda medlemsländer större möjligheter att införa strängare regler av miljöskäl i syfte att gå före i miljöpolitiken.

Den möjlighet som idag finns, för ett enskilt EU-land, är den så kallade miljögarantin, som återfinns i artikel 114 i Lissabonfördraget. Miljögarantin ger en möjlighet för ett EU-land att behålla eller införa hårdare krav än vad den gemensamma miljölagstiftningen kräver. Det är EU-kommissionen som avgör om lagstiftningen ska tillåtas. I kommissionens bedömning ingår att avgöra huruvida lagen utgör ett dolt handelshinder eller bryter mot den inre marknaden på annat sätt. Idag krävs det att medlemsstaten i fråga har särskilda förhållanden som motiverar strängare regler än de gemensamma reglerna.

I praktiken tolkar EU-kommissionen och EU-domstolen miljögarantin mycket strikt. Exempelvis har man tvingat Danmark att ta bort förbud mot de hälsofarliga tillsatserna nitrit, nitrat och sulfat i korv. Kristdemokraterna anser att en högre politisk ambition att skydda miljön eller människors hälsa i sig bör vara skäl för att godkänna strängare regler i ett medlemsland. Därför behövs en revidering av artikel 114 så att det framgår att en högre miljöambition i sig ska vara tillräckligt för att införa eller behålla strängare miljöregler i ett EU-land. Detta bör ges regeringen till känna.

Särskild hänsyn till barnen

Våra barn är extra känsliga för kemikalier och därför ska de politiska besluten ta hänsyn till detta och syfta till att skydda barn och unga. Bärande principer för oss när det

kommer till politiska ställningstaganden i dessa frågor är dels försiktighetsprincipen, dels att vi har ett ansvar att motverka oansvarig hushållning med jordens resurser.

Det är redan idag möjligt för en fristående huvudman att driva förskola eller skola med giftfri profil. Detta bör vara möjligt även för en offentlig huvudman.

Kristdemokraterna föreslår därför att när en offentlig aktör, som bedriver verksamhet för barn, gör en upphandling ska den ha rätt att själv ange vilka miljö- och hälsokrav som ska gälla, såvida motparten inte kan bevisa att kraven är obefogade. Detta skulle gälla allt ifrån leksaker och nappflaskor till mat och dryck som i första hand konsumeras av barn i verksamheterna.

De insatser som görs av Kemikalieinspektionen, Kammarkollegiet med flera aktörer, och som nämns i skrivelsen, är mycket välkomna. Bland kommunerna runt om i vårt land finns ett stort engagemang för att fasa ut giftiga ämnen ur barnens vardag.

Privata företag behöver inte följa EU:s upphandlingsregler, även om deras verksamhet är skattefinansierad. Därigenom uppkommer situationen att privata utförare inom exempelvis barnomsorg och skola kan ställa hårdare miljökrav än vad offentliga utförare kan göra. Med Kristdemokraternas förslag ges även offentliga utförare likvärdiga möjligheter. En kommun ska kunna driva exempelvis en förskola med ”giftfri profil”, även om de krav på giftfrihet som man då ställer upp går utöver vad EU-domstolen finner vara proportionellt för syftet. Det är då verksamhetsutövare och brukare som avgör vad man är beredd att betala för att nå den önskade kvaliteten, d v s avgör proportionaliteten.

Förslaget möjliggör för offentliga aktörer att vara drivande i miljöutvecklingen. Det påpekas ibland att Kalifornien inte skulle ha kunnat vara pådrivande i miljöutvecklingen om staten varit medlem i EU i stället för i USA. Med detta förslag ökar möjligheterna även för EU-medlemsländernas offentliga aktörer att vara pådrivande.

Nanomaterial

Nanopartiklar har många användningsområden men vi vet fortfarande lite om hur människa och miljö utsätts för materialet vars risk, spridning och exponering inte är tillräckligt känd. Den lagstiftning som finns är undermålig. I Reachlagstiftningen finns en gräns som säger att all import eller tillverkning av kemiska ämnen över ett ton per år och tillverkare måste registreras. Eftersom nanomaterial ofta används eller importeras i mycket små mängder riskerar de att falla under strecket för detta krav, vilket gör att den nuvarande lagstiftningen inte helt kan generera den information som behövs för att bedöma risker och vid behov vidta åtgärder.

Kristdemokraterna delar regeringens bedömning att det finns ett stort behov av att anpassa lagstiftningen inom EU och säkerställa att etappmålet om nanopartiklar och nanomaterial uppnås. Det är därför bekymmersamt att kommissionen inte föreslagit några ändringar i den riktningen.

EU-kommissionen anser att Reach är rätt forum för att hantera risker med nano och att det räcker med att ändra i bilagor och vägledningsdokument för att Reach fullt ut ska vara bli tillämpligt på nanomaterial. Kristdemokraterna anser att kommissionen även ska utreda andra sätt att garantera en säker hantering av nanomaterial, exempelvis en kompletterande lagstiftning för nano. Regeringen bör verka för detta inom EU. Detta bör ges regeringen till känna.

Förbjud alla bisfenoler

Bisfenol A är ett ämne med omfattande användning i samhället. Ämnet har flera hälso- och miljöfarliga egenskaper. Ämnet misstänks kunna ge skadliga effekter på fortplantningsförmågan. Studier har visat att bisfenol A är hormonstörande vid låga doser. Plaster tillverkade av bisfenol A kan innehålla små restmängder av ämnet. Sådana rester kan i varierande grad läcka ut från plasten under användning. Bisfenol A kan frigöras ur plast och termopapper och tas upp i människokroppen.

Sedan tidigare råder inom EU förbud mot bisfenol A i nappflaskor och barnmatsförpackningar. Även andra typer av bisfenoler är dock skadliga. Debatten om bisfenol A har medfört att varianter av fenol, kallade bisfenol B, bisfenol F och bisfenol S har dykt upp på marknaden för kassakvitton. Den enda tillverkaren av kassakvitton i Sverige har i ett yttrande till regeringen framhållit att om ett förbud mot bisfenol A införs så bör detta omfatta alla typer av bisfenoler. Dessa uppges ha samma verkan som bisfenol A men kan vara svårare att bryta ner.

Sedan december 2015 har EU-kommissionen, med stöd av EU:s leksaksdirektiv, infört haltgränser för bisfenol A i leksaker för barn under tre år och leksaker som är avsedda att stoppas i munnen. Detta är ett steg i rätt riktning men det är dags att gå vidare och förbjuda alla former av bisfenoler. Detta bör ges regeringen till känna.

PFAS

Många dricksvattentäkter i Sverige är förorenade med långlivade och giftiga per- och polyfluorerade kemikalier som går under samlingsnamnet PFAS. Dricksvattentäkterna för så mycket som 3,5 miljoner invånare i vårt land kan vara förorenade av PFAS. Olika PFAS-föreningar förekommer i ett antal tillämpningar, däribland brandsläckningsskum samt inom olika industriella processer. Idag är endast en av PFAS-föreningarna förbjuden, nämligen PFOS. Men även många av de andra PFAS-föreningarna har liknande miljö- och hälsoegenskaper. Därför är det angeläget med ett helhetsgrepp på denna kemikaliegrupp. Kristdemokraterna föreslår ett förbud mot alla PFAS-ämnen, förutom de ämnen där det kan visas att ämnets miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla.

Standardisera allergimärkningen

Miljömärkning och allergimärkning är viktiga verktyg för att konsumenterna ska kunna göra kloka val av produkter. Men det finns en fragmentering bland märkningen som kan leda till förvirring och en brist på samstämmighet kring behörighetskriterierna. Kristdemokraterna vill uppmuntra konsolidering och standardisering kring märkning av produkter. Vi vill även se en öppnare dialog mellan företag och konsumenterna och ett bättre samarbete mellan intressenter.

Utred producentansvar för läkemedel

Kristdemokraterna föreslår att en utredning genomförs av hur ett producentansvar för läkemedlens negativa miljöpåverkan ska utformas.

Redan idag tillämpas systemet med producentansvar för en rad andra produkter: förpackningar av olika material, tidningar, elskrot, batterier osv. Läkemedel och rester

av läkemedel i vårt avloppsvatten gör att extra rening krävs vid reningsverken och många gånger räcker det inte för att helt reducera miljögifterna. Det är rimligt att läkemedelsbranschen, liksom andra branscher med miljöfarliga ämnen, tar ett producentansvar och täcker miljökostnaden för att gifter läcker ut via avloppsnätet eller i dagvattnet från produktionen.

Läkemedel riskerar att förorsaka skadliga effekter på miljön i alla led, från forskning och tillverkning till försäljning, konsumtion och avfalls-/avloppshantering. Det är därför av stor vikt att försöka minska de skadliga effekterna i hela kedjan. Läkemedel är inte vilken konsumtionsprodukt som helst då de är specifikt utformade för att möta ett behov hos konsumenten som har viktiga hälsoeffekter både för den enskilde och för samhället. Det är svårt för patienten att ställa läkemedlets förmåga att förebygga, lindra eller bota sjukdomar i relation till produktens miljöeffekt.

Läkemedelslagstiftningen kräver att läkemedelsföretagen dokumenterar potentiella miljöeffekter från läkemedelsprodukter i samband med godkännandet av nya läkemedel. Detta har gällt inom EU sedan 1995. 2004 togs i samarbete mellan Läkemedelsindustriföreningen (LIF), Apoteket AB, Läkemedelsverket, Stockholms läns landsting och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ett klassificeringssystem för läkemedelssubstanser fram som finns tillgängligt på fass.se. Miljöinformationen vänder sig till såväl en intresserad allmänhet som till professionella aktörer inom vården och akademien. Hösten 2010 hade alla läkemedelsgrupper gått igenom. Dokumenten uppdateras vart tredje år och dokument för nya substanser och substanser som tidigare saknat miljödokument tillkommer.

Farmaceuterna har en nyckelroll när det gäller att upplysa patienterna om de läkemedel som har en särskilt negativ påverkan på miljön. Kristdemokrater har föreslagit att det ska införas ett farmaceutsortiment – en ny nivå av läkemedelsklassning som gör fler läkemedel receptfria under förutsättning att de säljs bakom disk och tillsammans med konsultation av farmaceut. Sortimentet kan innefatta läkemedel vid lindrigare och okomplicerade åkommor eller tillstånd, exempelvis salvor vid ögoninflammation och eksem, potensläkemedel eller högre styrkor av läkemedel som idag är receptfria endast i lägre styrkor. Vi anser att farmaceutsortimentet även skulle kunna inkludera läkemedel som har stor miljöpåverkan. Farmaceuten ges då möjlighet att informera om hur läkemedlet ska hanteras för att minimera den negativa effekten på miljön.

De största effekterna av läkemedel sker vid användning då rester utsöndras med urin och avföring. Att våra reningsverk förmår rena avloppsvatten från dessa rester är därför mycket centralt för att minska de skadliga miljöeffekterna. I april 2017 redovisade Naturvårdsverket ett regeringsuppdrag om reningsmetoder för läkemedelsrester⁴. Naturvårdsverket konstaterar i rapporten att det finns ett behov av att införa avancerad rening av läkemedelsrester i avloppsvatten. Sådan rening skulle även medföra rening av andra oönskade ämnen.

Det finns särskilda risker för negativa miljöeffekter vid tillverkning av läkemedel om denna sker på platser där krav och kontroller inte är tillräckligt reglerade. För att komma till rätta med detta behövs åtgärder som ställer ytterligare krav på produktionen. Eftersom det finns ett väl utvecklat samarbete inom Europa för godkännande av läkemedel bör det även vara på denna nivå dessa krav ställs.

⁴ <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6766-3.pdf?pid=20525>.

Ytterligare en åtgärd som behöver göras för att minska miljörisker av läkemedel är att undvika onödigt kassering av läkemedel. Ett sätt att uppnå detta är att undvika överförskrivning av alla läkemedel och att använda mindre förpackningar när ett läkemedel ska provas ut. En god information till konsumenterna om hur överblivna läkemedel ska hanteras är också viktigt för att de inte ska hamna i hushållssoporna. Idag bedöms att ca 75 procent av samtliga överblivna läkemedel återlämnas till apoteken för destruktion. I en internationell jämförelse är detta en hög andel men den behöver bli betydligt högre. När det gäller burkar och pet-flaskor når vi upp till 90 procent i retur. Den ambitionsnivån bör kunna nås även för läkemedel inom en femårsperiod.

Redan idag finns ett producentansvar för läkemedel, som innebär att en producent utan ersättning ska ta hand om avfall som består av bl.a. överblivna läkemedel.

Rädda Östersjön

De återkommande algbloomingarna som drabbar Östersjön sommartid är ett av tecknen på att Östersjön inte mår bra. Om vi tittar längre ner under ytan ser vi en än mer skrämmande bild. 15 procent av Östersjöns botten betraktas som död i den bemärkelsen att bara bakterier överlever där. Närmare 30 procent av havsbotten i Östersjön lider av allvarlig syrebrist.

Den främsta orsaken till syrebrist och döda bottnar är att Östersjön lider av övergödning. Utsläpp av kväve och fosfor, främst från jordbruket, leder till onaturligt kraftig algblooming och döda bottnar. De senaste åren har kunskapen vuxit om det giftiga ämnet BMAA, som produceras av blåalger som en del av blomningen. Nervgiftet har konstaterats ge neurologiska sjukdomar som ALS, Alzheimer och Parkinson. Ämnet kan överföras via livsmedel men även vid direkt kontakt. När algerna dör sjunker de till botten och bryts ner av bakterier och andra mikroorganismer. Under processen förbrukas det syre som finns bundet i vattnet, vilket leder till syrebrist. Bottnarna dör! Fisken kan inte föröka sig. Särskilt utsatt är torsken, vars yngel växer till på stora djup. Därmed finns ett direkt samband mellan övergödningen och torskbristen i Östersjön.

Stoppa övergödningen

Den främsta orsaken är övergödning från avlopp och jordbruk och den största delen av föroreningarna i Östersjön kommer via floderna. 90 miljoner människor lever inom Östersjöns avrinningsområde. Det är viktigt att utvecklingen av jordbruket kring Östersjön sker med stor hänsyn till miljön.

Kristdemokraterna ser ekonomiska styrmedel som ett användbart instrument i miljöpolitiken. Vi föreslår därför att ett system med överlåtelsebara utsläppsrätter för kväve och fosfor bör prövas i Östersjön.

Aktiv syresättning av havsbotten

Det räcker inte med att enbart minska utsläppen av näringsämnen till Östersjön. Det behövs också aktiva åtgärder för att vända den negativa utvecklingen och låta Östersjöns bottenmiljö återhämta sig. Det behövs med andra ord radikala insatser för att rädda Östersjöns hälsa. Alla nationer runt Östersjön har anledning att skyndsamt finna och komma överens om lösningar, som hanterar den allvarliga situationen. Sverige

måste ta initiativet! Lösningen är att tillföra syre i betydande mängder till bottarna på valda områden samt att balansera själva utsläppet.

Ett försök med syresättning genomfördes 2010–2011 i Byfjorden i Bohuslän. Halten av fosfor i bottenvattnet minskade kraftigt, samtidigt som livet återvände till de döda bottarna i fjorden. Nästa steg bör vara att genomföra en storskalig insats i Östersjön. Vi bör kunna dela kostnaden med våra grannländer. Som en inledning bör Sverige kunna avsätta 100 miljoner kronor år 2019, 150 miljoner år 2020 och 200 miljoner år 2021.

Förbud mot mikroplaster

Mikroplaster är plastpartiklar i det breda storleksspannet 0,001–5 mm. De flesta är inte synliga för blotta ögat. Östersjön tillförs mikroplast exempelvis genom slitage av bildäck, båtfärger, tvätt av syntetiska kläder samt hygienprodukter, som tandkräm och smink. Enbart från hygienprodukter spolas det ut runt 40 ton mikroplaster i Östersjön varje år. På vissa ställen i Östersjön finns fler än 100 000 partiklar per kubikmeter vatten.

Plast bryts ner mycket långsamt i naturen. Därför ökar successivt halterna av mikroplaster sjöar och hav. Mikroplaster kan vara ett dödligt hot mot fiskar, som får i sig de små plastpartiklarna. Eftersom de inte bryts ner i djuren, ansamlas mikroplasterna allt högre upp i näringskedjan. En konsekvens är att en del av plasten slutligen hamnar i människornas kroppar.

Nordiska rådet har föreslagit att ett totalförbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter införs. Även om dessa produkter står för en mindre andel av mikroplasterna i havet skulle ett sådant förbud ha ett tydligt värde. Kristdemokraterna ställer sig därför bakom kravet på ett förbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter och hygienprodukter.

Levande hav

Samarbete mellan kuststaterna

Kristdemokraterna vill att Sverige går i täten för ett gemensamt ansvarstagande för Östersjöns miljö. Östersjön är ett världsunikt bräckvattenhav med ett särskilt ekosystem. Oregelbundna variationer i saltvatteninflödet medför instabila villkor för arterna. Den långsamma vattenomsättningen i Östersjön gör att gifter och andra kemikalier inte rinner ut ur innanhavet i någon större omfattning, utan stannar kvar och anrikas. Dessa omständigheter gör att det är motiverat att ta särskilda hänsyn till Östersjöns miljö och djurliv.

För att hantera Östersjöns miljöutmaningar är det nödvändigt med ett nära samarbete mellan kuststaterna. Dessa bör solidariskt finansiera sådana kostnadseffektiva miljöåtgärder som gynnar Östersjöns gemensamma miljö. Det är mycket viktigt att EU:s ramdirektiv för vatten genomförs i alla Östersjöländer och att Ryssland tydligt involveras i detta arbete. Alla berörda länder bör också intensifiera arbetet med att identifiera och sanera källor till dioxin, kadmium och PCB; dessa gifter skadar allvarligt Östersjöns djurliv.

Förbud oljeborrning

Flera östersjöstater utvinner eller prospekterar idag olja i Östersjön, dock ej Sverige. En oljeolycka i det känsliga innanhav som Östersjön utgör skulle få särskilt allvarliga miljökonsekvenser och utgör ett hot även mot Sveriges kuster och havsmiljö. Sveriges regering bör verka inom EU och östersjöorganisationen Helcom för att uppnå ett förbud mot oljeutvinning i Östersjön.

Förebygg och bestraffa oljeutsläpp

Östersjön är ett särskilt känsligt havsområde. Samtidigt utgör innanhavet en viktig transportled för bland annat oljetransporter. Oljeutsläppen fortsätter att vålla problem i Östersjön och det är viktigt att skapa tydliga incitament för att undvika oljeutsläpp. Därför bör bötesbeloppen för utsläpp av olja i Östersjön höjas. Beredskapen för potentiella katastrofer i Östersjöområdet bör höjas. Då kan vi minimera eventuella skadeverkningar. En bestämmelse bör införas om att all olja som transporteras till havs skall märkas med DNA så att det går att spåra från vilket fartyg ett oljeutsläpp skett.

Skydd för den biologiska mångfalden

Främmande organismer, som följer med i fartygens barlastvatten från andra hav, innebär ett hot mot den biologiska mångfalden i Östersjön. Dessa invasiva arter kan föröka sig okontrollerat och tränga undan inhemska arter. Därför bör alla hamnar i Östersjön och Västerhavet ha mottagningsanordningar för barlastvatten så att detta ej släpps ut i havet.

Bekämpa skarven genom ökad jakt

På flera håll i de svenska skärgårdarna har övriga sjöfåglar trängts tillbaka samtidigt som mellanskarven breddat ut sig. Yrkesfiskarna har fått se sina fiskfångster minska.

Skarven har visat sig mycket livskraftig vid de svenska kusterna. Kristdemokraterna anser att mellanskarvens antal behöver decimeras betydligt. Även en bråkdel av nuvarande svenska skarvpopulation skulle sannolikt innebära att arten har god bevarandestatus.

Skarvarnas antal bör främst begränsas genom ökad jakt. Tyvärr sätter EU:s fågeldirektiv upp hinder för detta. Kristdemokraterna föreslår därför att fågeldirektivet uppgraderas så att skarven förs upp på listan över jaktbara arter. Då blir det möjligt för Sverige att besluta om allmän jakt på skarv. I nuläget är endast möjligt med skydds jakt på skarv. Som andrahandsalternativ bör andra legala vägar för att utöka jakten på skarv undersökas.

Åtgärder mot vrak

Utefter de svenska kusterna finns många förlista vrak. Ett av de mest akuta hoten är sannolikt vraket av S/S Skytteren som ligger på botten vid Måseskär utanför Lysekil. Fartyget sänktes under andra världskriget och beräknas ha ca 6 000 kubikmeter olja ombord. Om vraket skulle brytas isär skulle resultatet bli en oljekatastrof längs hela

Bohuskusten. För att få svar på om fisken i området kring Måseskär har farliga halter av miljögifter har Havs- och vattenmyndigheten provfiskat efter plattfisk, torsk och bottenlevande djur. Analyserna visade att rester av kemiska stridsmedel finns i havskräfta och rödtunga från området. Det kommer från kemiska stridsmedel som dumpades i havet utanför Måseskär efter första världskriget. Detta medför att människor som äter kräftor från området kan drabbas av huvudvärk och kräkningar som följd av de nervgifter som finns i kräftorna⁵.

Flera vrak har också kemiska stridsmedel ombord och utgör ett arbetsmiljöhot mot yrkesfiskarna. För de flesta vrak som utgör potentiella miljöhot är det svårt att identifiera en ansvarig fartygsägare. Det finns för närvarande ingen myndighet i Sverige som har det övergripande ansvaret för läckande vrak. En departementsskrivelse (Ds 2015:16) har föreslagit lagändringar för att tydliggöra ansvaret men ännu har det inte resulterat i ny lagstiftning. Det är angeläget att sjölagen ändras så att ansvaret för läckande vrak tydliggörs. I december 2017 utfärdade regeringen en förordning om vrak med kompletterande bestämmelser till sjölagen. Detta är positivt men inte tillräckligt eftersom förordningen inte berör äldre vrak utan tydlig ägare.

Bottentrålning

Trålning kan behöva begränsas av hänsyn till havsbottnarna. Om bottentrålning ska påbörjas inom områden där bottentrålning inte förekommit i närtid bör en prövning av miljökonsekvenserna först göras.

Återvinning av avfall och förpackningar

Kristdemokraterna vill inte slå sönder den fungerande avfallsinsamling som kommunerna sköter. Däremot vill vi inte att det ska råda monopol när det gäller källsorterat material. Förutsättningarna är väldigt olika i olika delar av landet. Lagen bör underlätta för kommuner eller andra parter som tar ansvar för att lösa praktiska problem i vardagen. Det är viktigt att källsortering uppmuntras. Genom att ge företag och producenter större ansvar och möjligheter att hantera avfall kan nya företag och jobb skapas. Konkurrens sänker kostnader. Företag som kan och vill ska kunna ta ansvar för hela eller delar av sitt avfall, även så kallat hushållsavfall. Kommunerna bör ha fortsatt huvudansvar för brännbart avfall från hushållen som inte lämpar sig för återvinning eller återanvändning. Kommuner bör också få ökat inflytande i utformningen av insamlingssystemen för material som lyder under producentansvaret. Kommuner och fastighetsägare som vill ordna insamling av producentansvarsmaterial utöver den garanterade servicenivån ska kunna göra det och få en rimlig ersättning för insamlat material förutsatt att det sker på ett sätt som möjliggör effektiv återvinning.

⁵ Aftonbladet TV 16 februari 2017.

Vattnets kretslopp

Fördämningar i vattendrag

Det är angeläget att skapa fria vägar för vandringsfisk, inte minst ålen, vars bestånd har minskat kraftigt och där vattenkraften pekats ut som den viktigaste orsaken till minskningen. Här krävs att olika angelägna intressen vägs mot varandra på ett klokt sätt.

År 2012 slog Mark- och miljööverdomstolen fast att gamla privilegiebrev och urminneshävdar inte kan jämföras med tillstånd enligt miljöbalken. Beslutet innebar en ny tolkningspraxis av den då 15 år gamla miljöbalken. Krav ställdes på att ägaren måste söka tillstånd även för sådana anläggningar som uppförts innan det infördes krav på tillstånd. Enskilda dammägare tvingades välja mellan att investera mångmiljonbelopp eller att återställa den ursprungliga miljön, med omfattande skador på kulturmiljö, jordbruk och tredje man som följd. Många småskaliga vattenkraftsproducenter riskerar konkurs på grund av att de varken har råd att avveckla sin verksamhet eller genomföra de åtgärder som länsstyrelserna kräver.

Ett konsekvent utrivande av alla dammar som anses sakna moderna tillstånd utifrån Mark- och miljööverdomstolens prejudikat skulle få orimliga konsekvenser. Prima åkermark skulle läggas under vatten och även stora kulturvärden hotas. Exempel finns på att flerhundraåriga dammar hotas av rivning med konsekvensen att exempelvis gamla bruksmiljöer förloras. På många platser har fördämningen i sig skapat livsmiljöer som skulle försvinna om dammen försvann. Borttagande av dammar kan också innebära ökad översvämningrisk nedströms eller torrläggning av sjöar uppströms. Även grundvattennivåer, och därmed vattenföringen i kringliggande brunnar, påverkas.

I den energipolitiska överenskommelse som ingicks i juni 2016 mellan S, M, MP, C och KD ska vattenkraftsbranschen genom en fondlösning finansiera kostnaderna för omprövning av vattenverksamheter. I stora drag innebär detta att vattenkraftföretagen solidariskt samlar in pengar till en fond, Vattenkraftens miljöfond. Medel fördelas sedan från fonden bland kraftverksägarna i förhållande till deras kostnader för nya tillstånd och miljöåtgärder, efter att en självrisk räknats av. Kostnaderna för de produktionsförluster som uppstår till följd av åtgärderna ska producenterna stå för upp till 5 procent av produktionsnivån, därutöver ska staten stå för kostnaderna. Denna femprocentsregel tillämpas sedan tidigare. I mars 2018 enades partierna i energiöverenskommelsen om att små vattenverk som bedriver sin verksamhet på äldre rättigheter ska kunna fortsätta sin verksamhet utan att behöva genomgå en total omprövning. För de verksamhetsutövare som behöver göra en omprövning kommer upp till 85 procent av kostnaden för omprövningen att betalas ur Vattenkraftens miljöfond. Kristdemokraterna välkomnar att en uppgörelse nu nåtts för att hantera problematiken. Kristdemokraterna stöder inriktningen att undanröja hinder för vandringsfisk. Samtidigt anser vi att arbetet måste ske med en balans mellan miljönyttan och andra intressen. Kristdemokraterna vill att kulturmiljö, småskalig vattenkraft och den enskilda äganderätten ska uppvärderas. Därför måste prövningen av dammar göras på ett sätt som framstår som rimligt och genom att en avvägning görs från fall till fall. Ofta kan det visa sig att hänsynen till det lokala näringslivet, näringsfriheten, kulturmiljön, jordbruket eller andra naturvärden talar för att verksamheten bör fortsätta i befintlig form.

Vattenkraften är förnybar och fri från miljöskadliga utsläpp. Totalt står den småskaliga vattenkraften för 4,3 TWh årlig produktion. Detta motsvarar Göteborgs årliga elanvändning. Vattenkraften är viktig för att reglera variationer och därmed bevara balansen i elnätet. Därigenom har den småskaliga vattenkraften större betydelse för elförsörjningen än dess andel av produktionen utvisar. Energimyndigheten bedömer att vattenkraftens roll i framtiden kommer öka.

Kristdemokraterna vill också uppmärksamma de dammar som inte ingår i anläggningar för elproduktion men som har ofta stora kulturvärden, exempelvis bruk och kvarnar. En del är flera hundra år gamla. Om dessa skulle rivras ut är risken stor för översvämningar nedströms, förlust av öppna vattenytor uppströms samt förlorade biotoper och kulturhistoriska värden.

Kristdemokraterna har sedan problemet uppdagats försökt skapa rim och reson i hanteringen av dessa dammar, bland annat i samband med den energipolitiska överenskommelsen.

Effektivare reningsverk

I läkemedel som säljs i Sverige finns tusentals aktiva ämnen och förbrukningen ökar. Läkemedlen utsöndras ur kroppen och hamnar i våra avloppssystem. Dagens reningsverk klarar inte att bryta ned alla läkemedelsrester utan många följer med det reade avloppsvattnet ut i naturen mer eller mindre opåverkade. Det är ännu oklart exakt hur läkemedelsresterna påverkar människans och inte minst barnens hälsa, men forskning har visat att de kan påverka fiskar och andra vattenlevande organismer negativt.

Kristdemokraterna vill att avloppsreningsverk ska utrustas med avancerade reningsmetoder som klarar av att reducerar läkemedelsrester och andra föroreningar som reningsverken inte är kapabla att rena med nuvarande processer. Detta kan exempelvis göras genom pilotprojekt runt om i landet. Naturvårdsverket fick i december 2015 i uppdrag att, i nära dialog med Havs- och vattenmyndigheten, Läkemedelsverket och Kemikalieinspektionen, utreda förutsättningarna för användning av avancerad rening i syfte att avskilja läkemedelsrester från avloppsvatten för att skydda vattenmiljön. Uppdraget redovisades i april 2017. Naturvårdsverket konstaterar i rapporten⁶ att det finns ett behov av att införa avancerad rening av läkemedelsrester i avloppsvatten. Sådan rening skulle även medföra rening av andra oönskade ämnen.

Enligt den grova skattning som Naturvårdsverket gör skulle den extra kostnaden för att reducera läkemedelsrester från avloppsvatten ligga mellan 0,75 och 15 kr/m³, beroende på teknikval och reningsverkets storlek. Kostnaden för dagens rening av avloppsvatten ligger på mellan 2 och 8 kr/m³, beroende på storleken på avloppsreningsverket. Räknat på alla avloppsreningsverk i Sverige skulle totalkostnaden för den nya tekniken uppgå till mellan 1,5 och 10 miljarder kronor per år, vilket motsvarar 200 till 1 300 kronor per person och år och innebär en ökning av v-kostnaden på mellan 10 och 50 procent. Generellt är reduktionen i de föreslagna kompletterande teknikerna runt 90 procent för de undersökta ämnena.

⁶ Rapport 6766, 2017.

Låt viten tillfalla kommunen

Det förekommer att kommuner inte prioriterar att inspektera avlopp för att kontrollera att de uppfyller kraven. Följden blir onödigt läckage av orenat vatten ut i vattendrag och marker, med negativa miljöeffekter som följd. Det behövs incitament för kommunerna att genomföra regelbunden kontroll av enskilda avlopp. Vi föreslår därför att i de fall brott mot miljöbalken upptäcks i samband med kontroll av ett enskilt avlopp bör vitet som åläggs fastighetsägaren tillfalla den aktuella kommunen. Idag tillfaller de staten, medan det är kommunerna som har kontrollansvar.

Öka möjligheterna till godkända enskilda avlopp

Reglerna kring vattentjänster skapar i nuläget olika typer av problem runt om i landet. Utredningen om hållbara vattentjänster avlämnade i maj 2018 ett betänkande (SOU 2018:34) som innehåller flera intressanta förslag.

Föreläggande att åtgärda enskilda avlopp i samlad bebyggelse

Många kommuner undviker att förelägga enskilda husägare att åtgärda ej godkända avlopp om fastigheterna ingår i ett ”större sammanhang”. I juridisk praxis har även små samhällen med omkring 15 hus ansetts utgöra större sammanhang. I större sammanhang är det kommunens ansvar att ordna vatten och avlopp och att ta ut en avgift för detta. Denna avgift är ofta hög – i storleksordningen 250 000 kronor per hushåll – och drabbar alla fastighetsägare i den aktuella bebyggelsen. Av hänsyn till övriga fastighetsägare och de kommunala va-bolagens ekonomi avstår därför kommunen ofta från att inventera avloppen och därmed riskera att ta över ansvaret för vatten och avlopp. Konsekvensen blir att det i praktiken är svårt att tvinga en enskild fastighetsägare i samlad bebyggelse att åtgärda ett ej godkänt avlopp. Det behövs därför ett regelverk som gör det möjligt att fortsätta med enskilda avlopp på landsbygden, men att dessa, även då de ligger i samlad bebyggelse, ska kunna föreläggas att uppgraderas så att de uppfyller miljö- och hälsokraven.

Skydd mot tvångsinlösen av godkända avlopp

Många fristående hus har idag avlopp som inte är godkända, dvs inte uppfyller de krav som gäller sedan 1969. Detta är ett problem ur miljö- och hälsosynpunkt. Kommunen har tillsynsansvaret för dessa avlopp men avstår i praktiken från att göra tillsyn inom sådana områden där man tror att man någon gång ska dra in kommunalt va. Detta för att kommunen inte vill tvinga den enskilde att göra en investering som sedan är förgäves.

Den enskilde behöver försäkras om att inte drabbas av ytterligare kostnader om han/hon på eget initiativ installerar ett godkänt avlopp. Därför behöver den enskilde ha en garanti mot att stå för kostnader om kommunen i ett senare skede bestämmer sig för att dra ut kommunalt va till huset. Den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav ska i normalfallet inte påtvingas ett kommunalt avlopp. Om detta ändå sker, bör den ersättning som den enskilde får för att lösa in sitt enskilda avlopp beräknas utifrån en avskrivningstid på 20 år, i stället som idag på 10 år.

Kristdemokraterna anser att den enskilde som redan har ett fungerande avlopp inte ska behöva betala anslutningsavgift till kommunen förrän avloppet verkligen har kopplats upp mot nätet. Detta skulle skapa större trygghet hos den enskilde. Om man

senare vill ansluta sig borde anslutningsavgiften justeras med KPI-utvecklingen. Kommunerna borde också bli bättre på att informera fastighetsägarna om att de har rätt att dela upp betalningen på en tioårsperiod.

Kommunen ska inte tvingas ta över va-ansvaret

Motsvarande behöver också gälla omvänt, dvs att kommuner inte ska vara tvingade att ta över ansvaret för va i samlad bebyggelse. Idag kan en enskild kräva att kommunalt va dras ut om huset ligger inom samlad bebyggelse. För Norrtälje kommun, som är ett belysande exempel, skulle detta innebära att nytt kommunalt va dras till 388 bebyggda områden. Norrtälje kommun planerar i nuläget att åtgärda 12 av dessa områden till år 2020. Med enbart dessa planerade åtgärder beräknas anslutningsavgiften i Norrtälje stiga med 5 procent per år fram till år 2020. Totalt beräknas brukningsavgiften öka med 147 procent och anslutningsavgiften med 47 procent under kommande åttaårsperiod i kommunen. Även här är det lagen om allmänna vattentjänster som spökar, eftersom den säger att det ska vara kommunalt va i samlad bebyggelse. Kristdemokraterna anser att en gemensamhetsanläggning som kommunen godkänt ska kunna åläggas av kommunen att fortsätta drivas i enskild regi.

Samverkan mellan fastighetsägarna som alternativ på landsbygden

Nuvarande lagstiftning säger att vatten och avlopp alltid är ett kommunalt ansvar vid bebyggelse i större sammanhang. I mindre kommuner med snabb tillväxt blir kostnaden för kommunens investeringar i va mycket hög om lagen ska följas. Kostnaden för att dra ut kommunalt va blir ofta betydligt högre än om fastighetsägarna själva ordnade godkända lösningar. Kommunen ska finansiera utbyggnaden och ökade driftskostnader genom va-taxan, som därigenom riskerar att bli orimligt hög. Detta leder till att kommunen ogärna planlägger ny samlad bebyggelse utanför befintligt va-nät, vilket hämmar tillkomsten av mindre byar.

Kristdemokraterna välkomnar utredningen *Vägar till hållbara vattentjänster* (SOU 2018:34), som försöker komma till rätta med de problem som föreligger. Vi hoppas att lagförslag utifrån utredningens betänkande kan innebära en större flexibilitet i lagstiftningen, vilket minskar kostnaden för både kommuner och enskilda fastighetsägare samtidigt som det förenklar byggnation på landsbygden.

Kraven på kemisk rening

Kraven på kemisk rening av de enskilda avloppen är idag fyrkantiga. I Finland har man mer flexibla regler om man bor avsides och långt ifrån ett vattendrag. Enligt HaV står de små avloppsanläggningarna för nästan lika mycket utsläpp av fosfor till haven (15 procent av de svenska antropogena utsläppen) som de större kommunala reningsverken (18 procent). Som andel av den totala fosfortillförseln till Östersjön beräknas enskilda avlopp i Sverige stå för max 1 procent av fosforbelastningen i Östersjön, omkring 287⁷ av cirka 30 000⁸ ton. I beräkningarna har man dock inte tagit hänsyn till att en del av den fosfor som släpps ut, från framförallt de markbaserade anläggningarna, fastnar i marken på vägen mot havet (retention), varför de enskilda avloppens andel av

⁷ ”Styrmedel för en hållbar åtgärdstakt av små avloppsanläggningar”, HaV 2013.

⁸ Havet.nu.

miljöpåverkan på Östersjön är ännu mindre. På näringsfattiga marker kommer i princip ingenting av fosfor i avloppet att nå ut i havet eller övergödda vattendrag.

Enligt HaV:s förslag till ny förordning⁹ ska kravet på fosforrening sänkas från 70 till 40 procent. För avsides belägna hus på näringsfattiga marker borde kravet på fosforrening kunna slopas helt. Enligt HaV ska man dock hålla i minnet att det allmänna rådet är just ett allmänt råd och prövningsmyndigheten har hela tiden haft möjlighet att ställa lägre krav än normal skyddsnivå när det har bedömts som befogat.

Fastighetsägare med begränsad ekonomi

Många ej godkända enskilda avlopp ägs av äldre personer eller andra med små ekonomiska resurser. Investeringen för att installera ett godkänt avlopp kan vara orimligt betungande eller omöjlig att genomföra för dessa fastighetsägare. Vi föreslår därför att statliga lånegarantier till dessa fastighetsägare ska subventioneras. Det är den enskildes avgift för lånegarantin som ska kunna sättas ned.

Kvalitetskrav på enskilda avlopp

Det har visat sig att många nyinstallerade enskilda avlopp inte håller vad som utlovats. Därför bör en funktionskontroll genomföras efter 12–24 månader för att säkerställa att reningsgraden är tillfredsställande.

Nej till avloppsskatt

År 2013 föreslog Havs- och vattenmyndigheten (HaV) införandet av en avloppsskatt för enskilda avlopp, som skulle uppgå till 3 000–10 000 kronor per år för fastigheter med ej åtgärdade enskilda avlopp. HaV bedömer fortfarande att det behövs ett ekonomiskt incitament i form av en skatt eller avgift för att motivera fastighetsägarna att själva ta initiativ till att rätta till sina anläggningar och därmed nå en högre åtgärdstakt på sikt¹⁰.

Kristdemokraterna tillbakavisar förslaget om en avloppsskatt. Det bör däremot vara krav på att uppgradera ej godkända enskilda avlopp när huset ska renoveras eller säljas.

Utveckling inom va-sektorn

Det behövs ett kraftfullt forsknings- och innovationsarbete inom va-sektorn för att långsiktigt säkra hållbara vattentjänster. Dessa tjänster omfattar vitala områden för ett fungerande samhälle. För detta krävs ökade satsningar på hållbarhetsfrågor som vatten, klimat och miljö. Det finns stora potentiella vinster vid sidan av miljö- och hållbarhetsaspekterna i en sådan riktad satsning för va-sektorn, som är stor, kunskapsintensiv och i många delar ligger långt framme internationellt. Satsningar på forskning och innovation i va-sektorn kan stärka Sverige som forskningsnation och leda till nya företag, fler arbetstillfällen och ökade exportintäkter. Framför allt skulle forskning i va-sektorn kunna leda till billigare reningsteknik, vilket skulle minska den ekonomiska bördan på landets småhusägare. Det behövs fler testanläggningar och fler doktorander som

⁹ <https://www.havochvatten.se/download/18.7bb4ad22156f6eab616764d4/1473417691035/forfattningsfor-slag-for+avloppsanlaggningar-20160909.pdf>.

¹⁰ <https://www.havochvatten.se/download/18.7bb4ad22156f6eab616764d4/1473417691035/forfattningsfo-rslag-for+avloppsanlaggningar-20160909.pdf>.

studerar hur olika reningsanläggningar fungerar under olika förhållanden. Ny teknik ska inte tystas ned, utan lyftas fram och testas.

Reformerat strandskydd

Det måste bli avsevärt enklare att bygga bostäder i strandnära lägen i de glest befolkade delarna av landet. Regelverket måste reformeras i grunden. Dagens regelverk, även med hänsyn tagen till delegationens arbete och översynen, vilar på principen ”allt som inte uttryckligen är tillåtet är förbjudet”. För glest befolkade områden bör istället bebyggelse vara tillåten, förutom i områden som genom beslut pekats ut som skyddsvärda.

Där strandskyddsregler tillämpas bör strandskyddet i allmänhet sträcka sig 50 meter från stranden, snarare än de 300 meter som gäller idag, om det inte finns särskilda skäl att ha en längre gräns. Därmed skulle även byggande i storstadsområden underlättas i jämförelse med dagsläget, samtidigt som möjligheten finns kvar att ha ett mer långtgående skydd där så behövs.

För rättssäkerhetens skull är det viktigt att berörda markägare ska föreläggas att yttra sig innan ett beslut om utökat strandskydd tas. Ändå fattar länsstyrelserna idag generella beslut där markägare endast får veta vad som pågår genom en kungörelse i tidningen. Detta omöjliggör en rättvis intresseavvägning. För att strandskyddet ska uppfattas som legitimt krävs respekt för allemansrätten och att markägarna får en verklig möjlighet att yttra sig.

Sverige har 42 000 mil strandlinje, till stora delar står den helt orörd. Samtidigt brottas många kommuner runt om i Sverige med vikande befolkningsunderlag. För att öka attraktionskraften i att bosätta sig utanför storstäderna behöver det bli enklare att få att bygga hus i sjönära lägen.

Den tidigare alliansregeringen ändrade strandskyddsreglerna vid ett par tillfällen. Syftet var att underlätta strandnära landsbygdsutveckling framförallt i områden med lågt exploateringsstryck medan strandskyddet i mer exploaterade områden skulle värnas. Ambitionen var samtidigt att göra regelverket tydligare, underlätta tillämpningen och göra den mer konsekvent. För att värna de hårdast exploaterade områdena infördes en möjlighet till utökat strandskydd upp till 300 meter i de fall särskilda skäl föreligger.

Det kunde ganska snart konstateras att de nya strandskyddsreglerna inte ledde till önskat resultat. Från olika delar av landet har allvarlig kritik riktats mot regelverket för att det är krångligt och otydligt. Därför fick Boverket och Naturvårdsverket i uppdrag att utvärdera lagstiftningen. Uppdraget redovisades i början av oktober 2013 och konstaterade behovet av fler reformer. Bland annat föreslogs då lättnader i strandskyddet vid mindre sjöar och vattendrag och åtgärder för att få en mer likvärdig tillämpning av reglerna. En proposition, som bifölls av riksdagen, lades också med innebörden att länsstyrelserna kan upphäva strandskydd vid små sjöar och vattendrag om området har liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften. Någon rusning hos länsstyrelserna till att börja upphäva strandskyddet i linje med riksdagsbeslutet, har dock inte noterats. Tvärtom tycks det, som en följd av lagändringarna, ha blivit en motreaktion på länsstyrelserna som i stället börjat tillämpa reglerna mer restriktivt. Detta har fått orimliga konsekvenser för många som lever av sin mark. I praktiken har det blivit så att 300 meter tillämpas om det inte finns särskilda skäl som talar för att tillämpa 100-metersgränsen.

Alliansregeringen konstaterade att tillämpningen av strandskyddsreglerna brustit på grund av bristande kunskap hos framför allt kommunerna. Därför tillsattes strandskyddsdelegationen som skulle ge råd och bistå kommunerna i tillämpningen av strandskyddsreglerna. Medel avsattes också från vilka kommunerna ska kunna söka stöd för kartläggning av s.k. LIS-områden (landsbygdsutveckling i strandnära lägen), något som framför allt mindre kommuner har svårt att hinna med på grund av bristande resurser. Strandskyddsdelegationens arbete bidrog till en förstärkt samverkan och mer kunskapsunderbyggd tillämpning av strandskyddsreglerna. Delegationen kunde dock konstatera i sin slutrapport att en rad ”problemområden inte kan åtgärdas fullt ut genom insatser som syftar till att stärka tillämpningen av befintliga regler”. Utifrån sina många möten med och besök på plats i olika delar av landet kunde delegationen konstatera att förhoppningar om att regeländringarna skulle göra det enkelt att bygga på landsbygden inte infriats. Delegationen pekade ut behovet av en översyn av reglerna och beklagade att detta inte ingått i deras uppdrag. Under sommaren 2016 tillkännagav den rödgröna regeringen att man avsåg att tillsätta en utredning med uppdrag att dels se över reformen av Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS), dels föreslå förändringar i LIS-regelverket, i syfte att ytterligare främja landsbygdsutvecklingen i områden med god tillgång till stränder. I mars 2017 gav regeringen slutligen i uppdrag till Naturvårdsverket att se över reglerna för byggande i strandnära lägen. Naturvårdsverket redovisade sitt uppdrag i augusti 2017. Förslaget¹¹ innebär att LIS-områden inte längre nödvändigtvis behöver ha ”en begränsad omfattning”, restriktionerna för LIS-reglerna inte kan tillämpas ändras från tätorter till ”större tätorter” samt ökad flexibilitet när det gäller vad som räknas som ett särskilt skäl för att inom ett LIS-område ge dispens från strandskyddsreglerna. Kristdemokraterna anser att dessa förslag innebär ett steg i rätt riktning.

Emellertid är de förändringar som Naturvårdsverket föreslår inte tillräckliga. Vad gäller prövning av dispens för att uppföra enstaka en- eller tvåbostadshus föreslår Naturvårdsverket att sådana ska uppföras ”med närhet till” ett befintligt bostadshus. Detta är visserligen en viss liberalisering men den räcker inte ända fram. Kristdemokraterna önskar underlätta tillkomst av ny bebyggelse även där tidigare bebyggelse saknas. Därmed skulle de glesare bebyggda delarna av vårt land kunna dra nytta av sina många sjöar och vattendrag.

Kristdemokraterna eftersträvar en balans mellan miljö, friluftsliv, byggande och utveckling i alla delar av Sverige. Strandskyddsreglerna behöver därför utformas med både storstadsområdenas och glesbygds behov i åtanke. Idag hindras glesbygdskommuner på ett orimligt sätt i sina strävanden att utnyttja sin främsta resurs för att skapa bättre livsvillkor för sina invånare. Även i storstadsområdena skapar nuvarande strandskyddsregler problem genom att en allt för stor del av den byggbara marken spärras från utbyggnad, vilket avsevärt försvårar möjligheterna att lösa de utmaningar som finns vad gäller att skapa bostäder för den folkökning som sker i dessa områden. Därmed hindras tillväxten och i förlängningen välfärden.

¹¹ Naturvårdsverkets skrivelse ärendenr NV-02386-17.

Gruvdriftens miljöpåverkan

Gruvnäringen är en mycket viktig industri för Sverige som skapar arbetstillfällen och intäkter till statskassan. När gruvnäringen expanderar är det viktigt att inte andra näringar, däribland renskötsel, kommer i kläm. Det är angeläget att med respekt för den samiska kulturen möjliggöra för både samiska intressen och gruvnäringen att verka under goda förutsättningar och villkor. Gruvdriften påverkar och mark och vatten på olika sätt. I allmänhet behöver saneringsåtgärder vidtas efter att gruvverksamheten avslutats.

I Sverige tas det ut en så kallad mineralersättning för mineral som bryts. Ersättningen motsvarar 2 promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen och som har brutits och uppfodrats inom koncessionsområdet under året. Av ersättningen ska tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägare inom koncessionsområdet. En fjärdedel tillfaller staten. De mineralersättningar som gruvföretagen hade att betala ut till staten och markägarna uppgick till sammanlagt 2,2 miljarder kronor för år 2013. Avgifter i samband med tillståndsgivningen har uppburits med sammanlagt 17,9 miljarder kronor för 2013.

I december 2015 presenterade Riksrevisionen en rapport¹² där gruvavfallets ekonomiska risker för staten granskades. Granskningen visade att systemet med ekonomiska säkerheter för gruvverksamhet inte i tillräcklig utsträckning minimerar riskerna för att staten och därmed skattebetalarna ska behöva bekosta nödvändig efterbehandling av nedlagda gruvor. Riksrevisionen rekommenderade regeringen att bland annat utreda en långsiktig branschfinansiering av efterbehandling, kontroll och tillsyn av nedlagda gruvor när ställda ekonomiska säkerheter inte räcker till. Riksrevisionen konstaterade att olika typer av bankgarantier står för drygt 90 procent av det totala säkerhetsbeloppet på 2,7 miljarder och att bankgarantier kräver en hög aktivitetsnivå hos tillsynsmyndigheten när det gäller att bevaka att säkerheten hela tiden är giltig. Skiftande villkor om när bankens betalningsskyldighet inträder kan påverka statens möjligheter att ta säkerheten i anspråk för att bekosta nödvändiga säkerhetsåtgärder. I de flesta fall har det inte krävts att den ekonomiska säkerheten har godkänts innan gruvverksamheten påbörjas.

För att minska risken för att staten, och därmed skattebetalarna, ska tvingas bekosta utgifter för efterbehandling ansåg Riksrevisionen att regeringen bör överväga författningsändringar för att förtydliga att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncession även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling. Regeringen svarade dock att man inte gör bedömningen att en tidigare prövning av dessa kostnader skulle bli mer ändamålsenlig än dagens prövning. Kristdemokraterna ser däremot en möjlighet att tidigt ställda krav på ekonomiska säkerheter, vilket också kan bidra till en sällning av aktörer som vill verka i gruvbranschen. Genom att det från början står klart vid ansökan om bearbetningskoncession att företaget kan betala för avfallshantering och efterbehandling, och inte som nu i samband med prövning av miljötillstånd enligt miljöbalken, kan statens egna kostnader minimeras. Regeringen beslutade den 1 juni 2017 att tillsätta en utredning om huruvida det finns insatser eller åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt än i dag kan säkerställa att det finns tillräckliga säkerheter för efterbehandling och andra återställningsåtgärder vid gruvverksamhet. I juni 2018

¹² Gruvavfall – Ekonomiska risker för staten (RiR 2015:20).

presenterade utredningen sitt betänkande (SOU 2018:59). Betänkandet innehåller flera intressanta förslag för att stärka upp kraven på säkerhet vid gruvverksamhet.

Svenska staten har idag kostnader för att sanera efter gruvbolagens mineralutvinning. Sverige har en i jämförelse med andra länder låg mineralersättning, och där heller inte eventuella kostnader för sanering finns med. Det är därför ganska enkelt för företag att verka på ett område under en tid, för att sedan lämna det i ett skick där få andra verksamheter kan bedrivas utan att markåtgärder först vidtas. Därför bör mineralersättningen ses över så att den också tar hänsyn till behovet av finansiering av mark- och vattensaneringsåtgärder efter gruvbrytning

Även när endast prospektering genomförts finns behov av återställning. Bland annat är det viktigt att inte kvarlämnade borrhål läcker ut gifter eller utgör en risk för skada på människor eller djur. Detta brister ibland i nuläget. Kraven på och uppföljningen av återställning efter prospektering bör därför skärpas.

Hårdare tag mot miljöbrott

I många avseenden har den svenska miljölagstiftningen en hög ambitionsnivå, men efterlevnaden fallerar på flera områden. För Kristdemokraterna har värnandet av vår gemensamma livsmiljö alltid varit högt prioriterat. Avsiktlig miljöförstöring och brott mot miljölagarna är allvarliga förseelser som tyvärr fortsätter, bland annat på grund av ett alltför lågt straffvärde. För de allra flesta miljöbrott som lagförs blir påföljden idag dagsböter. Trots att fängelse finns i straffskalan är det ytterst sällan någon döms till sådant straff. Detta är inte tillräckligt avskräckande. För att förebygga överträdelser av miljölagarna behövs därför mer långtgående påföljder. Med tanke på de mycket långtgående konsekvenser som till exempel olagliga utsläpp av miljögifter kan ge, vore det rimligt med en allvarligare påföljd. Kristdemokraterna föreslår därför skärpta straff för grövre miljöbrott så att även fängelsestraff döms ut i praktiken. Genom ett höjt straffvärde kommer miljöbrott också prioriteras högre av åklagare.

Miljöbrott har likheter med ekonomisk brottslighet. De direkta skadeverkningarna av brottet är oftast diffusa men kan innebära långsiktiga och omfattande miljöskador och därmed även orsaka stora samhällskostnader. En lagföring är därför mycket viktig. Utredningarna är ofta komplicerade och kräver särskild yrkeskunskap och spetskompetens hos polis och åklagare. En särskild åklagarkammare (REMA) hanterar miljöbrotten och denna har till största delen tillräcklig kapacitet och organisation. Däremot behöver polisens utredningsresurser förstärkas. Det är därför angeläget att tillse att polisen har resurser för att kunna prioritera arbetet med miljöbrottslighet. Med den höjning av Polismyndighetens anslag, som både regeringen och Kristdemokraterna föreslår, stärks dessa möjligheter.

Anslagsförändringar

Regeringen föreslog i föregående års budgetproposition en mycket kraftig ökning av det ekonomiska anslaget till utgiftsområde 20. Nyttan av de olika satsningarna, som till stor del återfinns även i årets budgetproposition, kan dock ifrågasättas. Konjunkturinstitutet (KI) tillhör dem som instämt i kritiken. I flera fall harmonierar förslagen dåligt med

EU:s politik på respektive område, inte sällan motverkas de effekter som uppstår i Sverige av effekter i övriga medlemsstater. Nedan berörs några av dessa satsningar som Kristdemokraterna avvisar.

Klimatklivet

Konjunkturinstitutet har påkallat allvarliga brister i utformningen av tidigare investeringsstöd, inte minst på grund av bristande kostnadseffektivitet och additionalitet. Visserligen konstaterar KI att Klimatklivet kan tidigarelägga verksamma åtgärder, men kan även innebära kostsamma satsningar på åtgärder vilka sannolikt ändå skulle genomföras.

Ladda-hemma-stöd

Att kunna ladda sin elbil hemma underlättar väsentligt för det enskilda hushållet. Det är därför troligt att de flesta hushåll som väljer att genomföra åtgärden skulle gjort detta ändå, även utan stöd. Installation av laddutrustning höjer också fastighetens värde. Man kan ifrågasätta om det är statens uppgift att så specifikt stödja enskilda hushåll.

Kristdemokraterna föreslår i stället bredare stöd till hushållen, främst genom skattesänkningar. Därigenom kan de enskilda hushållen och deras medlemmar själva prioritera utifrån sin aktuella situation, exempelvis genom att investera i laddutrustning, elcykel eller solpaneler.

Däremot finns det anledning för det offentliga att stödja investeringar i publik laddutrustning, eftersom användningen av dessa kommer till nytta för en stor mängd bilister som var för sig inte skulle ha möjlighet att sätta upp denna utrustning.

Kristdemokraterna föreslår också att 125 miljoner kronor anslås för detta ändamål i utgiftsområde 22.

Investeringsstöd för gröna städer

Ansvaret för att städerna (och för den delen också de mindre tätorterna och landsbygderna) ställs om till långsiktig hållbarhet både ekologiskt och socialt, vilar i första hand på kommunerna. Kristdemokraterna ser därför ingen anledning till den statliga satsningen på gröna städer.

Elcykelpremie

Regeringen har infört ett stöd till elcyklar på 350 miljoner kronor årligen. Detta framstår i viss mån som att sparka in öppna dörrar eftersom elcykelbranschen är snabbt växande med en fördubbling av försäljningen under tvåårsperioden närmast innan stödet infördes¹³.

I stället föreslår Kristdemokraterna att dessa 350 miljoner kronor riktas till en satsning på cykelinfrastruktur, vilket skulle beröra fler personer och samtidigt förbättra folkhälsan för fler. Denna satsning återfinns i utgiftsområde 22 i Kristdemokraternas budgetförslag.

¹³ Pressmeddelande från Svensk cykling 170928: <http://svenskykling.se/category/pressmeddelanden/>.

Industriklivet

Även när det gäller Industriklivet kan man ifrågasätta om staten ska finansiera insatser som troligtvis ändå skulle genomföras. I och med den prissättning av koldioxidutsläpp som uppstått genom EU:s gemensamma system för utsläppsrätter (ETS) finns redan idag ett tydligt ekonomiskt incitament för svensk industri att minska sina koldioxidutsläpp. Svensk industri har historiskt sett visat sig kunna samarbeta ändamålsenligt för att möta gemensamma behov av forskning och utveckling.

Anslagsförändringar

Kristdemokraternas budgetförslag innebär en avveckling av de i BP 2015/16, BP 2016/17 samt BP 2017/18 aviserade reformer som ej efterfrågats av Kristdemokraterna vilka flera är beskrivna ovan.

Inom anslaget 1:1 säger vi nej till regeringens satsning på ecobonus (50 Mkr) och hållbara textilier (7 Mkr) och avfallsstatistik (5 Mkr). Vi anser också att det, därutöver, bör genomföras en minskning på verkets förvaltningsanslag med 47 Mkr. Således minskas anslaget totalt med 109 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag. Anslaget 1:2 bör minskas med 55 miljoner, varav 5 miljoner genom avveckling av delegationen för cirkulär ekonomi och resterande del som en följd av att Kristdemokraterna prioriterar andra satsningar. Inom anslaget 1:3 föreslår vi att stödet till våtmarker minskas med 200 miljoner. Vi anser också att satsningen på gröna jobb inom naturvården bör dras ner i enlighet med budgetpropositionens förslag. Vi föreslår en något lägre takt i saneringen av förorenade områden och minskar därför anslaget 1:4 med 173 miljoner kronor. Vi föreslår att regeringens satsning på ett stärkt arbete för rent hav avvecklas, vilket minskar anslaget 1:11 med 99 miljoner kronor år 2019. Vidare säger vi nej till regeringens satsning på samarbete kring Parisavtalet och minskar därför anslaget 1:12 med 50 miljoner för år 2019. Det internationella miljösamarbetet inom anslaget 1:13 med 25 miljoner årligen. Vi föreslår att takten i det formella skyddet av skogsmark samt arbetet med nyckelbiotoper sänks varför anslaget 1:14 minskas med 740 miljoner. Vi föreslår en viss besparing på Havs- och vattenmyndighetens myndighetsverksamhet och minskar därför anslaget 1:15 med 12 miljoner kronor. Kristdemokraterna avvisade i vår budgetmotion 2017/18 regeringens förslag till klimatinvesteringar inom anslaget 1:16. I denna budgetmotion föreslår vi att anslaget minskas så mycket som vi bedömer är möjligt utifrån det ansvarsbemyndigande som tidigare getts inom anslaget. Således minskas anslaget med 990 miljoner kronor 2019, 390 miljoner 2020 och 500 miljoner 2021 i förhållande till propositionens förslag. Kristdemokraterna motsatte sig även införandet av anslaget 1:18 i vår budgetmotion 2017/18. I denna budgetmotion föreslår vi att anslaget minskas så mycket som vi bedömer är möjligt utifrån det ansvarsbemyndigande som tidigare getts inom anslaget. Således minskas anslaget med 50 miljoner kronor årligen för åren 2019–2021 i förhållande till propositionens förslag. Kristdemokraterna föreslår att elfordonspremien avskaffas och minskar därför anslaget 1:19 med 350 miljoner. Kristdemokraterna föreslår också att Industriklivet avskaffas och minskar därför anslaget 1:20 med 280 miljoner.

För anslaget 2:2 har budgetpropositionen, utifrån de principer som använts i denna proposition, inte tagit höjd för genomförandet av den forskningsproposition vars huvuddrag Kristdemokraterna ställer sig bakom. Därför föreslås anslaget 2:2 ökas med 103 miljoner kronor.

För att finansiera den av Kristdemokraterna föreslagna satsningen på återställande av Östersjöns miljö inrättas ett nytt anslag för detta ändamål och anslaget anvisas 100 miljoner 2019, 150 miljoner 2020 och 200 miljoner 2021.

Kjell-Arne Ottosson (KD)

Camilla Brodin (KD)

Sofia Damm (KD)

Hampus Hagman (KD)

Magnus Oscarsson (KD)

Christian Carlsson (KD)

Jakob Forssmed (KD)

Magnus Jacobsson (KD)

Larry Söder (KD)